

Hafız Divanı'nın İki Yeni Türkçe Tercümesi Dolayısıyla: Hafız Divanı'ndaki İlk Gazelin İlk Beytinin Türkçe Tercümesi Üzerine Bazı Notlar

Osman Sarı*

Özet

Hafız Divanı'nın yarı asra yaklaşan bir aradan sonra, son yıllarda iki tercümesi birden yapıldı. Mehmet Kanar ve Hicabi Kırlangıç tercümesi. Ama edebiyat dünyası yankısız, sessiz kaldı. Biz bu değerli çalışma ve emeğe saygı olarak, onların Hafız Divanı çevirisine değinmek istedik. Bu iki tercümeyle, dört isim daha ekledik. Böylece altı tercümeyle yer verdik. fakat bu tercümelere bir örnek olarak sadece Hafız Divanı'nın ilk gazelinin ilk beytini kapsamaktadır. Yani ilk gazelin ilk beytini, Sudi, Mehmet Vehbi Konevi, Abdülbaki Gölpınarlı, Rüştü Şardağ, Mehmet Kanar ve Hicabi Kırlangıç nasıl tercüme etmişler? Bunu göstermek istedik.

Anahtar Kelimeler: Hafız divanı, Şiir, tercüme, Fars edebiyatı, Klasik Türk edebiyatı

About Two New Turkish Translation of Hafız Divan: Some Notes on First Couple of First Lyric of Hafız's Divan

Abstract

After nearly half a century, Hafız's Divan has been translated twice by Mehmet Kanar and Hicabi Kırlangıç in recent years. However, literary world hasn't applauded these meritorious translations. As a respect to these valuable works, this article refers to their translations of Hafız's Divan. We also have added four more works to the translations; therefore, we have mentioned about six translations, but the first verse of the first lyric is included as a sample for these translations. Namely, we have appended translations of Sûdî, Mehmed Vehbî Konevî, Abdülbakî Gölpınarlı and Rüştü Şardağ. In the comparative six translations of Hafız's Divan, we have wanted to show up their stylistic differences. Thus we have analyzed how they translated first couple of first lyric of Hafız's Divan.

Keywords: Hafız's divan, Poetry, translation, Persian literature, Classical Turkish literature

* Yrd. Doç. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul/Türkiye, osari@fsm.edu.tr

Giriş

Hâfız Divanı, Türkiye’de Mesnevi ve Gülistan’ la birlikte en fazla okunan Farsça İslam Klasikler’inden biridir¹. Hâfız Divanı’nın son tercümesi bundan kırk küsur yıl önce (nerdeyse yarım yüzyıl önce) Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yapılmıştı. Merhum Gölpınarlı’nın belirttiğine göre, her ne kadar bu konuda istatistiğe dayalı bir bilgiye sahip olmasak da, Hâfız, Türkiye’de Mesnevi ile Gülistandan sonra, en çok okunan Farsça eserdir. Hâfız, dönemin eğitim kurumlarında Farsça belletilmek için okutulduğu gibi, şiir tekniği ile estetik bilgiyi geliştirip yerleştirmek için de okutulmuş, eğitimde kaynak olarak kullanılmış temel bir eserdir²(2). Bilindiği gibi, XV. Yüzyıldan itibaren Şeyhi, Ahmet Paşa, Fuzuli, Baki, Nef’i, Nedim, Şeyh Galip, Yahya Kemal gibi bir çok ünlü şair Hâfız’ın şiirlerinden etkilenmiş, onun şiirlerini örnek almış, onunu gazellerine nazireler yazmıştır³. İşte nerdeyse yarım yüzyıllı bulan uzun bir aradan sonra, günümüzde, son yıllarda Hâfız Divanı’nın Türkçe’ye yeniden hem de başka kişilerce iki tercümesi birden yapılmıştır. Bunlardan birisi **Prof. Dr. Mehmet KANAR** tarafından tercüme edilip, Ayrıntı Yayınları tarafından iki cilt halinde yayınlanan Hâfız Divanı tercümesidir. İkinci tercüme ise, **Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç** tarafından tercüme edilip, bu yıl (2013) Kapı Yayınlarının 333. kitabı olarak yayınlanan Hâfız Divanı’dır⁴.

Her iki tercümenin ortak özelliği, Hâfız Divanı’nın meal veya mensur olarak değil de manzum olarak tercüme edilmiş olmasıdır. Bu zamana kadar sıkça karşılaşılan Hâfız Divanı’daki şiirsel unsurun, şiirsel zenginliğin bir yana bırakılıp, sadece nesir olarak, şerh veya meal halinde yayınlanmasıydı. Söz konusu ettiğimiz bu iki tercüme, Hâfız Divanı’nı bir bütün halinde şiir tercümesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek Mehmet Kanar, gerek Hicabi Kırlangıç, her ikisi de Fars Dili ve Edebiyatı uzmanıdır ve kendi uzmanlık alanları ile ilgili çok sayıda ve değerli eser veya yayının sahibidirler. Bunlardan Mehmet Kanar **Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi** adındaki teziyle doktora ünvanını almış, aynı zamanda Osmanlıca, Arapça ve Farsça sözlük alanında da birçok değerli eserin sahibi olduğu gibi, aynı uzmanlık alanıyla ilgili çok değerli eserlerin sahibi olan Hicabi Kırlangıç da aynı zamanda çeşitli şiir kitapları da yayınlamış bir şairdir. Her ikisi de öyle sanıyorum ki severek bu çok zor ve çetin yola çıkmış, Hâfız Divanı’nı bir bütün halinde Türkçemize kazandırmışlardır.

Hâfız Divanı’nın nesir halinde mealen Türkçeleştirilmesiyle, şiir olarak tercüme edilmesi arasında elbette çok fark vardır. Meal veya nesir halindeki tercümeelerde şiirsellik unsuru büyük ölçüde kaybolmakta, böylece Hâfız’ın şiirindeki

1 Abdülbaki Gölpınarlı, *Hafız Divanı*, Çev. Abdülbaki Gölpınarlı, Ankara, MEB, 1988, s.XXVI.

2 Gölpınarlı, *a.g.e.*, XXVI.

3 Mehmet Kanar, *Hafız Divanı*, Cilt 1, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s. 10,11.

4 Hicabi Kırlangıç, *Hafız Divanı*, İstanbul, Kapı Yayınları, 2013, s.333.

derin lirizm tercümeyle yansımamış olduğundan, okuyucu kuru bir meal halindeki bu tercümelerden beklediği tadı alamamaktadır. Halbuki Hâfız'ın şiirini asıl zenginleştiren unsur onun bütün gazellerine dalga dalga yayılmış olan lirizmdir. Açık olarak belirtmek gerekirse tercüme konusu olan metin eğer bir şiir ise, bu metin nesir olarak tercüme edildiğinde şiir de ortadan kalkar. Bir metni şiir düzeyine yükselten asıl unsur, o metindeki şiirsellik unsurudur. Şiirdeki anlam zenginliği de onun çok önemli bir yanını, başka bir zenginliğini oluşturur. Bir şiirdeki anlam zenginliği ile anlam yoksunluğu da onun yapısını derinden etkiler. Ama bir şiire asıl özelliğini, asıl karakterini verenin, şiiri oluşturan kelimelerin anlamları değil, o kelimeler arasındaki ifade edilmesi çok zor olan estetik düzendir. Yani denilebilir ki yalnız bilimin değil, sanatın da temelinde **düzen** kavramı vardır. Şair ki elindeki inşa malzemesi sadece kelimelerden ibaret olan kişidir. Şair sahip olduğu kelimelerle oluşturduğu düzen içinde bir yandan ses zenginliği, bir yandan mecaz zenginliği, bir başka yönden duygu zenginliği, bir başka açıdan renk zenginliği elde eder. Elbette aynı zamanda şekil zenginliği ve anlam zenginliği, bir metni şiir düzeyine yükselten unsurlardır. İşte bu zenginliklerle oluşan estetik düzeni veya ahengi kuramayan bir şairin şiiri asıl şiirin çok uzağındadır. İşte nesir veya meal halindeki tercümeler bu sözü edilen zenginlikleri, doğal olarak şiire yansıtamaz. Bu durumda okuyucu olarak bizler de, okuduğumuz şiir tercümelelerinden, şiirde var olan gerçek tadı yakalayamayız, duymamız gereken o şiirselliği fark edemeyiz. Hâfız, Mevlana ve benzeri şairlerin şiirlerindeki zenginliğin farkına varıp o edebî zevki tadabilmek için, o vadide behresi olan şair mütercimlerin yaptıkları tercümelerle karşılaşmamız gerekecektir. Bu nedenle Hâfız'ın Divanı'nı manzum olarak tercüme eden **Mehmet Kanar** ve **Hicabi Kırlangıç**'in çalışmalarını övgüyle ve sarfettikleri büyük emeği saygıyla karşılıyor, bu çaba ve çalışmaların diğer klasik eserlerimize doğru uzanmasını, bu alandaki yayınların artmasını, toplumdan gerekli ve yeterli ilgiyi görmesini bekliyoruz.

Edebiyat ve kültür tarihimizde çok önemli bir yeri olan ve Osmanlı Döneminde “*okumuş kesimin en çok okuduğu İran şairi olan Hâfız'ın divanı, medreselerde ve mahfillerde okunup tartışılan ve en küçük kütüphanelerde nüshaları bulunan eserlerdendir. Hakkında dünyaca da muteber olan Türkçe şerhler yazılmıştır. Öyle ki bu gün bu şerhler, İranda bile, Hâfız'ın anlaşılmasında başvurulan ciddi eserler arasında ön sıralarda yer almaktadır*”⁵. Fakat ne acıdır ki bu çapta bir kültür ve medeniyet değerimizle, Hâfız'ın Divanı ile ilgili nerdeyse elli yıla yakın bir aradan sonra iki manzum tercüme birden yayımlanıyor, ama edebiyat ve yayın dünyasında hiçbir tepki almıyor. Edebiyat dergilerinde, gazetelerde, bu çabaların ve çalışmaların yeterli yankılar bulmadığını, beklenen ilgiyi görmediğini şaşkınlıkla izliyoruz.

5 Kırlangıç, a.g.e., s.1.

Biz bu yazımızda, Hâfız Divanı'nın şiir halindeki iki çevirisi dolayısıyla, divandaki ilk gazelin birinci beytinin tercümesiyle ilgili bazı notlar düşmeye çalışacağız. Hâfız Divanı'nın çok sayıda şerhi ve tercümesi yapılmış olduğundan, çalışmanın hacminin bir makale çerçevesini aşmaması için, sadece altı şerh veya tercümenin üzerinde durarak bir sınırlandırma yapıyoruz. Fakat ikinci bir sınırlandırma daha yapmak gereği duyulmuştur. İlk bakışta hiç değilse bu yazının çerçevesi Hâfız Divanı'nın ilk gazelinin kapsamasıydı denebilir. Fakat böyle bir çalışma, bir makale çerçevesini çok aşacağı için, biz sadece Hâfız Divanı'nın ilk beytinin Türkçe çevirilerine temas edecek, kısaca **Sûdî, Seyyid Mehmed Vehbi Konevî, Abdülbaki Gölpınarlı, Rüştü Şardağ, Mehmet Kanar ve Hicabi Kır-langıç**'in şerh veya tercümelemleri üzerinde durmaya çalışacağız.

Sûdî Tercümesi

Bilindiği gibi, Hâfız Divanı'ndaki ilk gazelin birinci beytinin birinci mısrası Arapçadır. Hâfız'ın Arapçaya olan vukûfiyeti inkâr edilmese de bu mısra kendisine ait olmayıp, Sûdî'nin şerhinde belirttiğine göre Yezid bin Muâviye'nin şiirinden alınmıştır. Bu sebeptendir ki Hâfız gibi bir şairin divanına Yezid bin Muâviye'nin Arapça mısrasıyla başlaması birçok şair tarafından eleştirilmiştir. Dolayısıyla ilk beyit hem Arapça, hem de Hâfız'ın kaleminden çıkmış bir mısra değildir. Hâfız sadece mısradaki takdim ve tehir yaparak bu mısrayı gazelinin başına yerleştirmiştir. Sûdî, **şerhinde** belirttiğine göre, mısranın aslı veya orijinali **“Edir ke'sen ve nâvilhâ elâ yâ eyyühe's-sâkî”** şeklindedir. Dolayısıyla bu mısra tercüme edilirken, bu durumun da dikkate alınması gerekir. Sonuçta şiirde musikiyi yakalayabilmek, okuyucuda adetâ bir irkilme yaratabilmek için Hâfız, mısradaki takdim ve tehir yaparak (öncekini sona, sonrakini öne alarak), divanındaki ilk gazelin ilk beytini aşağıdaki şekilde yazmıştır ⁶:

*Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ
Ki aşk âsan nümûd evvel velî üftâd müşkilhâ*

Sûdî, Hâfız Divanı şerhinde bu ilk beyti önce kelime kelime çözümlemiş, sonra **mahsûl-i kelâm** diyerek bu beyti şöyle şerh etmiştir:

“Ey sâkî, ke'si (kâseyi) ehl-i meclise birer birer sun, ondan sonra bana sun. Zira idare birer birer sunulmayınca bulunmaz...Ey sâkî, bana bâde ver, zira aşk-ı cânân evvelde kolay göründü, amma âhirde müşkiller vâki oldu. Zira bir kimesneye (kimseye) gönül versen ibtidâ sana envâ-ı mülâyemetler gösterir, sonra istiğnaya başlar, âşık-ı bîçâre de istiğnaya tahammül eylemeyüp kâh bâdeye, kâh afyona ve berşe ve esrara ve kahveye düşer, dî-

6 Seyyid Mehmed Vehbi Konevî, *Şerh-i Divân-ı Hâfız (derkenar Şerh-i Sûdî)*, İstanbul, Matbaay-ı Âmire, 1289 Hicri, Muharrem), s. 23.

vane gönül bir miktar ârâm ve karâr eylesün deyu.”⁷. Görüldüğü gibi, Sûdî, özellikle birinci mısradaki “**edir**” kelimesine çok ilginç bir anlam yükleyerek, bu kelimeyi şiirdeki asıl anlamına kavuşturmuştur. Sûdî şerhinde, birinci mısrayı kelime kelime çözümlerken “**edir**” kelimesinin o da “**döndür**” anlamına geldiğini belirtmiş fakat şiirde kadehin döndürülmesinin mantıklı bir anlamı ortaya çıkmadığı için, tercüme sırasında, **kâseyi ehl-i meclise birer birer sun. Ondan sonra bana sun. Zira idare, birer birer sunulmayınca bulunmaz**” derken “**edir**” kelimesini halkımızın bu günkü kullandığı anlamda kullanmıştır. Yani kaseyi **idare et, idareli dağıt**, ehli meclisde, kaseyi sunarken, başta bulunan bir iki kişiye hepsini sunup da daha geri planda bulunan bana ve benim gibi kıyıda kalan âşık-ı bîçârelere belki bir miktar kalır, diyerek Sûdî burada **edir** kelimesiyle aynı kökten gelen **idare** kelimesine şerhinde açıkça yer vermiş ve **idare, birer birer sunulmayınca** gerçekleşmez diyerek idareyi adalet kavramını da çağrıştıracak bir şekilde ustaca kullanmıştır⁸.

Mehmed Vehbi Konevî Tercümesi/Şerhi

Hâfız Divanı'nın başka bir şerhi, İkinci Mahmut devrinde (1808-1839) Seyyid Mehmed Vehbi Konevî tarafından yapılmıştır. Gerçi Abdülbaki Gölpınarlı, bu şerhin Hâfız Divanı'nın **en garip ve en saf, baştan başa saçma, zoraki ve gülünç tevillerle dolu**⁹ bir şerh olduğunu belirtmekteyse de biz, başkalarının yorum ve düşüncelerine, özellikle bizden önce gelenlerin emeklerine saygılı olmamız, eleştirilerimizde saygı ilkesini elden bırakmamamız gerektiği kanısındayız. Kaldı ki şiirin önemi ve güzelliği her türlü anlam ve yorum zenginliğine açık olması, herkesin o şiirde bir miktar kendini, kendi düşünce ve hayallerini yakalamış olmasındadır. Şiirde basit anlam da, mecazi anlam da bir birine muhtaçtır. Okuyucu, her ikisini birden o şiirde bulabileceği gibi, bunlardan özellikle mecazi anlamı veya basit anlamı tercih edebilir. Bilimde ve sanatta düşünce ve yorum özgürlüğü esas olmalıdır ki daha özgün ve ileri sanat eserlerinin yolu açılmış olsun. Kaldı ki Mehmet Vehbi Konevî şerhi kelime kelime çözümlü, kelimelerin lügat anlamlarına açıkça yer veren ve özellikle Farsçayı bu dilin temel klasik metinlerinden öğrenmek isteyenler için, öğretici, kolaylaştırıcı, sevdirip özendirici bir şerhtir.

Mehmet Vehbi Konevî Hâfız Divanı'nın ilk beytini kelime kelime çözümledikten sonra **hülâsa-yı beyit** olarak şu anlamda karar kılmıştır: **Agah ve müte-nebbih ol ey saki, şarapla dolu ka'si (kaseyi) ehl-i meclisten müsteid olanlara birer birer sun, ba'dehu ben mülâzim-i bezm-i uşşaka da sun ki evvel aşk-ı**

7 Sudi, *a.g.e.*, s.23,24.

8 Sudi, *a.g.e.*, s.23

9 Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.XXVII.

ilahi asan göründü lakin aşka mazhariyetten sonra nice müşküller düştü ve nice tavr-ı akıldan hariç ukubat vaki oldu ki halal'el-müşkilat olan sakinin şarabına muhtaçtır¹⁰ .

Görüldüğü gibi, **Mehmed Vehbi Konevî Şerhi** ile **Sûdî Şerhi** arasında bazı yakınlık ve benzerlikler vardır. Mehmet Vehbi Konevî' nin Sûdî Şerhinden ayrıldığı önemli nokta ise, “**Ki aşk âsân nümûd evvel velî üftâd müşkilhâ**” mısrasındaki **aşk**'ın **ilâhî aşk** olarak yorumlanmasıdır. Konevî de **edir** kelimesine, şerhinde kelime kelime çözümleme yaparken **döndür** anlamına geldiğini belirtmişse de, yukarıda görüldüğü gibi, beyti mensur olarak şerh ederken **kâseyi döndür** ifadesini hiç kullanmadığı gibi, **gezdür**¹¹, **dolaştır**¹², **dönsün**¹³ gibi anlam yakınlığı olan kelimelere hiç yer vermemiştir. Halbuki şerhinde beyitteki her kelimenin tek tek anlamına değinmiş ve Arapça **edir** kelimesinin **döndür** anlamına geldiğini belirtmiştir. Buna rağmen beyti topluca açıklarken **döndür** ifadesi metinde hiç yer almamıştır ve bu gerçekten düşündürücü bir durumdur. Fakat burada Mehmed Vehbi Konevî' nin bu beyti şerh ederken “**Kase'yi...birer birer sun**” deyimini kullandığına göre, **birer birer** deyimini, aynı Sûdî şerhinde olduğu gibi, bir şeyi **idareli verme**, **azar azar**, bir mecliste, bir toplantıda hazır bulunanların hepsine de bir miktar kalacak şekilde, **idare et**, **idareli dağıt**, saçıp savurma, tasarruf ederek, kısıtlayarak sun, anlamında yorumlamakta, böylece Sûdî'nin şerhinde yaptığı yoruma yaklaşmaktadır.

Abdülbaki Gölpınarlı Tercümesi

Hâfız Divanı'nın Cumhuriyet Dönemindeki notlu ve açıklamalı en önemli tercümesinin Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yapılmış olduğu ileri sürülebilir. Divan'da geçen şahıs ve mekân isimlerine, dönemin devlet adamlarına ve önemli kişiliklerine ayrıntılı not ve açıklamalarla yer vererek, arı duru Türkçe ile, Hâfız Divanı'nın önemli tercümelelerinden birinin de merhum Gölpınarlı tarafından yapılmış olduğunda kuşku yoktur. Ancak ne var ki bu tercüme de bundan öncekiler gibi nazım halinde değil de nesir halinde yapılmış olduğundan Hâfız'ın şiirindeki ses ve duygu zenginliğinin biraz uzağında kalmıştır:

“Saki, döndür kadehi, herkese sun, bana da ver. Çünkü aşk önce kolay göründü, ama sonradan çok müşküller meydana geldi”¹⁴. Görüldüğü gibi, çeşitli yönlerden pek çok şiirsel zenginliklerle örülü bir Hâfız'ın gazeli, sadece kelime anlamına takılı kalmış bir nesirle tercüme edildiğinden, Türkçeye bekle-

10 Seyyid Mehmed Vehbi Konevi Sudi, *a.g.e.*, s. 23.

11 Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.1.

12 Kanar, *a.g.e.*, 42.

13 Rüştü Şardağ, *Şirazlı Hafız'dan Gazeller*, İzmir, s.106.

14 Gölpınarlı, *a.g.e.*, s.1.

diğimiz şekilde tercüme edilmiş olamıyor. Çünkü şiirdeki anlam zenginliği her ne kadar çok önemli olsa da, bu zenginlik, gerçekte, nesrin asli unsurunu oluşturur. Şiirdeki daha önce değindiğimiz asıl şiirsel zenginlik unsurlarını tercümede yakalayamayan, şiiri tercüme edilen şairin duygusal ve sanatsal dünyasına uzanamayan tercüme, bize sadece o şiirin anlam zenginliğinden bir kısmını ulaştırabilir, zaten onu da ulaştırmıştır. Burada ayrıca belirtmek gerekir ki, Göl-pınarlı'nın "**sonradan çok müşküller meydana geldi**" ifadesi de daha titiz ve arı duru Türkçesine alışkın olduğumuz Göl-pınarlı titizliğiyle bağdaşmamaktadır.

Rüştü Şardağ Tercümesi

Cumhuriyet Döneminde Hâfız Divanı'ndan dilimize tercüme yapan kişilerden biri de Rüştü Şardağ'dır. Rüştü Şardağ, bizzat kendisi belirttiğine göre, Hâfız Divanı'ndan elli gazel tercüme etmiş, bu elli gazelin Türkçeleştirilmesine de tam iki yıl dört ay çalışmıştır¹⁵. **Hayyam'ın Rubailerini**'ni de Türkçeye çevirerek, hem Türkiye, hem İran Milli Eğitim Bakanlıklarının "**en iyi çeviri**" ödülünü alan Şardağ, 19 çeviri arasında birincilik ödülünün sahibi olmuş, yaptığı çeviri de Milli Eğitim Klasikleri arasında yayımlanmıştır. Şardağ, yayımladığı bu elli gazeli bir kitapta (**Şirazlı Hâfız'dan Gazeller**) toplamış ve bu kitabın önsözünde, bu çevirileri yaparken hangi tutum ve yöntemi izlediğini birkaç noktada belirtmiştir¹⁶.

1. Bu şiirleri tercüme ederken Hâfız'ın gazellerde kullandığı aruz kalıplarını kullanmak gerekir.

2. Şair, "**bu şiiri Türkçe söyleseydi duygusunu nasıl anlatırdı**" ilkesine uymak gerekir.

3. Hâfız'ın ruhundan kopmamak, onun altı yüzyıl dünyayı etkilemiş olan sesini elden geldiği ölçüde duyurmak gerekir.

4. Yapılan çeviride, Doğu şiirine özgü olan, sözlerin doğal sesinden, anlamlarından ve yan yana gelişlerindeki çınlamalardan doğma **ruhsal musikiyi** yakalamak ve sunmak gerekir.

İşte Rüştü Şardağ'a göre, eğer Hâfız'ı tercüme eden kişi bu esaslara uyarak tercüme yapırsa, Hâfız'ın şiirindeki **ruhsal musiki**'ye ulaşabilir ve böylece onun şiirindeki muhtelif şiirsel zenginlikleri yakalayabilir. Gerçekten de Rüştü Şardağ inanıyor ki "**Hâfız'dan beş yüz gazelin nesir halindeki Türkçesini okuma, nazım halinde sesi ve rüzgârı ile birlikte aktarılmış elli gazelini okumak kadar duyguları etkileyemez**"¹⁷.

Bu esaslar çerçevesinde Rüştü Şardağ'ın yapmaya çalıştığı tercüme göre,

15 Şardağ, *a.g.e.*, s.11.

16 Şardağ, *a.g.e.*, s.11.

17 Şardağ, *a.g.e.*, s.11.

Hâfız'ın ilk gazelinin ilk beyti aşağıdaki son şekli almıştır:

*Ver ey sakiy kadeh dönsün, içip kansın bütün canlar
Sanılmışken kolaydır aşk, sonra çıktı ne zorluklar:*

Mehmet Kanar Tercümesi

Hâfız Divanı'nın çok yakın tarihlerde yapılmış (2011) tercümelerden birisi Mehmet Kanar'a aittir. Bilindiği gibi, Hâfız Divanı'nın Türkçeye son tercümesi Abdülbaki Gölpınarlı tarafından kırk küsur yıl önce yapılmıştı. Aradan geçen bu uzun zaman zarfında, yeni bir Hâfız Divanı tercümesi yapılmamış olduğunu da hesaba katarak, Mehmet Kanar da yeni bir Hâfız Divanı tercümesi yapmaya karar vermiştir.

Mehmet Kanar, bir yandan edebiyat ve Türk Edebiyatı, diğer yandan Fars Edebiyatı ve çeşitli sözlük çalışmaları olmak üzere, çok geniş bir vadide, önemli eserler vermiş, çok sayıda esere imza atmış, bir dil, edebiyat ve sanat adamıdır. Tercüme ettiği Hâfız Divanı'nın sunuş yazısında belirttiğine göre, bu eserin tercümesine yıllarını vermiş ve nihayet 2011 yılında tercümeyle tamamlayarak onu iki büyük cilt halinde yayımlamıştır. Hâfız Divanı'nı yine aslında olduğu gibi, şiir halinde Türkçeye çevirmiştir. Mehmet Kanar tercümesinin başlıca özellikleri, kendi ifadesinde belirttiğine göre, serbest şiir tarzında yapılmış olması, mümkün olduğunca kafiyeye başvurmaması ve bolca kafiyeden yararlanmaması, Türk halk edebiyatının, özellikle âşık edebiyatı ozanlarının dilini örnek alması ve Yahya Kemal'in ifade rahatlığını benimsemiş olmasıdır. İşte bu özelliklerin tercümeyle yansımaları da hedefleyerek Mehmet Kanar, Hâfız Divanı'nın ilk gazelinin ilk beytini aşağıda görüldüğü gibi nazım halinde Türkçeleştirmiştir.

*Saki, Dolaştır haydi kadehi, sun
Aşk kolay göründü ilkin, sonra çıktı çok sorun.¹⁸*

Hicabi Kırlangıç Tercümesi

Hâfız Divanı'nın Türkçeye en son çevirisi Hicabi Kırlangıç tarafından yapılmıştır. Aslında son iki tercüme bundan önceki tercümelerin getirdiği birikimden yararlanma imkânına sahipse de bunun her zaman yeni tercümelemleri daha şanslı kıldığını söyleyemeyiz. Çünkü bir şiir Türkçeye birçok şair tarafından tercüme edilince, bu şiirde yeni ve orijinal yorumlar yapmak zorlaşır. Ancak yine de her zaman yeni tercümelemler ve yeni yorumlar da olacaktır. Nitekim Hicabi Kırlangıç da daha önceki tercümelerin varlığına rağmen, onları sevinçle ve övgüyle karşılasa da kendisini de Hâfız Divanı'nın yeni bir tercümesini yapmaktan alıkoyamadığını ve yeni tercümelemlere hala ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir: **“Ben bu**

18 Kanar, a.g.e., s.43.

tercümeyle meşgul olurken, Mehmet Kanar Hocamızın manzum tercümesi selamladı bizi. Bu sevindiriciydi. İlk önce tercümeyle bir süre askıya almayı düşündüysem de biraz okuma ve mütalaadan sonra yeni bir tercümeyle hala ihtiyaç olduğu düşüncem pekişti. Ayrıca bundan sonra yeni tercüme de olabilir ve olmalıdır”.¹⁹

Hicabi Kırlangıç, bu tercümede şiirselliği mümkün mertebe yansıtmaya önem verdiğini, Hâfız’ın şiirlerinin aruz veya hece vezniyle Türkçeye tercüme edilebileceğini ama bunun şiiri aslından uzaklaştırabileceğini ileri sürmektedir. Ona göre tercümede asıl önemli olan, şiirdeki şiiriyeti yansıtmaktır. İşte bu çerçevede o, Hâfız Divanı’nın ilk gazelinin ilk beytini aşağıdaki gibi tercüme etmiştir:

Saki kadehi gezdir bana da ver

*Aşk önce kolay göründü fakat sonra sökün etti güçlükler*²⁰

Sonuç

Bu yazının asıl amacı Mehmet Kanar ve Hicabi Kırlangıç’ın çok büyük emek ve uzun yıllar çalışmasının karşılığı olan Hâfız Divanı çevirilerinin bir değerlendirilmesinin yapılması değildir. Bu yazının kaleme alınmasından asıl amaç, bu zamana kadar Hâfız Divanı tercümelerinden küçük bir demet oluşturup, son tercüme olan Mehmet Kanar ve Hicabi Kırlangıç tercümelerine bu demet içinde yer vererek, hem geçmişteki tercümelerin bir kısmını yeniden hatırlamak hem de **Mehmet Kanar** ve **Hicabi Kırlangıç**’ın çok büyük emek ürünü eserlerinin toplumda bunca sessiz, yankısız kalmasına bir tepki olarak, onların bu değerli çalışmalarını layık olduğu paket içine alarak onlarla birlikte değinerek, onları gündeme taşımaktır. Kültür ve medeniyetimizin temel eserlerine bile sırtını dönen bir medya acaba hangi büyük görev, sorumluluk ve hedeflerin peşine düşmüştür. Son olarak şunu da belirtelim ki Hâfız Divanı’nın ilk gazelinin ilk beytini bu satırların yazarı şöyle tercüme etmiştir:

Bir bir sun kaseden saki bana da bir yudum kalsın

Ki kolay sanmıştım aşkı sonra çıktı ne zorluklar

19 Kırlangıç, *a.g.e.*, s.2.

20 Kırlangıç, *a.g.e.*, s.7.

Kaynakça

Gölpınarlı, Abdölbaki, *Hâfız Divanı*, Çev. Abdölbaki Gölpınarlı, Ankara, MEB, 1988.

Kanar, Mehmet *Hâfız Divanı*, Cilt 1, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.

Kırlangıç, Hicabi, *Hâfız Divânı*, İstanbul, Kapı Yayınları, 2013.

Seyyid Mehmed Vehbi Konevî, *Şerh-i Divanı Hâfız*, (derkenar *Şerh-i Sûdî*), İstanbul, Matbaay-ı Âmire, 1289 hicrî, Muharrem).

Şardağ, Rüştü, *Şirazlı Hâfız'dan Gazeller*, İzmir.